

робимо на співрозмовника і групу людей. Але роль *останнього враження* не менш велика. Воно впливає на той образ, який залишиться в пам'яті партнера, і на майбутні ділові стосунки. Тому одна з основних заповідей виходу з контакту – *привітність*.

Список бібліографічних посилань

1. Атватер И. Я вас слушаю. М. : Экономика, 1984. 110 с.
2. Блум Ф., Лейзерсон Л. Мозг, разум и поведение. М. : Мир, 1998. 248 с.
3. Лабунская В. А. Невербальное поведение (социально-перцептивный подход). Ростов н/Д. : Изд-во Ростов. ун-та, 1986. 135 с.
4. Милич П. Как проводить деловые беседы. М. : Экономика, 1987. 74 с.
5. Пиз А. Язык телодвижений. Н. Новгород: Ай-Кью, 1994. 262 с.
6. Моль А. Социодинамика культуры. М. : Наука, 1973. 176 с.

Одержано 30.03.2019

Рассмотрена сущность делового общения, его основные средства (вербальные и невербальные), позитивные и негативные факторы успешности общения. Подчеркивается важность использования средств и факторов делового общения в профессиональной деятельности работников разных подразделений полиции для повышения ее эффективности.

Ключевые слова: деловое общение, коммуникация, невербальные средства коммуникации, вербальные средства коммуникации, полицейские, факторы успешности общения.

УДК 343.963

Олексій Миколайович ЛИТВИНОВ,

доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2952-8258>;

Євгенія Олексіївна ГЛАДКОВА,

кандидат юридичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4621-1738>

ОСОБИСТІСТЬ У ФОКУСІ КРИМІНОЛОГІЇ ПОСТМОДЕРНА

Розглядається проблема особистості, як один з основних об'єктів кримінології постмодерну, аналізуються імпульси-перешкоди до свободи людини в сучасному світі.

Ключові слова: особистість, кримінологія, постмодерн, метанаратив, еклектичність, плюралізм.

Постмодерн – це сучасний стан суспільства, культури, мислення, науки. Про нього написано багато, причому оцінки дослідників дуже різні: деякі приймають цю епоху з оптимізмом, інші думають, що в ній скоріше більше мінусів, ніж плюсів, треті дотримуються центристської позиції. На окрему увагу заслуговує тема особистості та її місця у кримінології постмодерна, яка сьогодні є надзвичайно актуальною. Так звані метанаративи, які виражалися у вигляді ідей Просвітництва, фашизму, комунізму, нацизму та інших, сьогодні втратили актуальність. Все це призвело до «звільнення» особистості. Однак свобода знову вислизнула від людини, а якщо висловлюватися точніше, то ланцюги скували людини зсередини [1, с. 14], а не зовні. Приватним проявом цього є прагнення людей відповідати «здоровому глузду», моді – вони і не тільки вони зайняли порожнє місце «Розуму», який встановлює норму, репресуючи «ненорму», пригнічуючи її. Таким чином, дискурс постмодерну ускладнив системотворення особистості, чому лише сприяють культурні та економічні тенденції сучасної епохи.

Бути вільним – значить мати можливість бути собою в рамках конкретної епохи і культури; бути собою – значить переживати те, що відбувається в житті, безпосередньо, не відчужено, проживати свої почуття і емоції досить глибоко і повно, тут і зараз. Вільна особистість – це повноцінна і здорова особистість [2, с. 12]. Чи має сьогоднішня людина можливість бути вільною? Чи можливо це в сучасних умовах? Свобода в сучасному світі можлива. Однак імпульси до її досягнення одночасно стають перешкодами. До цих імпульсів-перешкод варто віднести: крах метанаративів; еклектику в мистецтві, політиці, соціальній дійсності, культурі, науці в цілому; тотальний плюралізм, що охоплює всі сфери суспільства; радикальний розрив постмодерну з політичними, інтелектуальними та іншими традиціями попередніх епох; зниження ролі і втрату колишньої суворой структури соціальних інститутів (те ж саме відноситься до соціальних груп); суспільство споживання; верховенство переконання, заперечення абсолютної істини, яка структурує навколо себе все інше; деконструкція.

Розглянемо ці імпульси-перешкоди з тієї точки зору, як вони можуть сприяти уточненню наших знань про особистість, як один з основних об'єктів кримінології постмодерну.

Крах метанаративів. Термін, введений Ж. Ф. Ліотаром, який описав метанаратив як таку собі «розповідь», «оповідання». Суть цих оповідань така, що в них містилися ідеї, які були покликані зробити людину щасливою, привести цивілізацію до «кінця історії», звільнити

кожну людину і досягти при цьому загального добробуту. Однак, як показала історія, всі спроби реалізувати ці самі метанаративи закінчилися невдачею, тому суспільство на сучасному етапі історії в них розчарувалось. У підсумку, навряд чи сьогодні можна знайти якийсь глобальний проект, який хтось захотів би реалізувати. Також крах метанаративів означає не тільки факт розчарування в проектах модерну, а й недопущення в подальшому створення нових ідеологій. В цьому є і позитив. Людина, вільна від впливу метанаративів, може реалізовувати сама себе, свій внутрішній потенціал, досліджувати свою внутрішню реальність, свою суб'єктивність для того, щоб стати ще більш вільною і свідомою. Однак потреба мати якийсь орієнтир, відповідно до якого можна вибудовувати свою поведінку, може певним чином позначитися і на обранні протиправних її форм.

Культурна, соціальна, політична та етнічна еклектичність, а також тотальний плюралізм. В епоху постмодерну стилі, види і форми мистецтва змішуються, відбувається дифузія між елітарною та масовою культурою [3]. У повній мірі це стосується і науки. Цей рух має свої наслідки. У сукупності з плюралізмом це веде до того, що тепер все вважається наукою і немає чіткої різниці між знанням і незнанням (в ширшому сенсі між нормою і ненормою). Таким чином, кожна людина може бути творцем, може висловлювати свою позицію, незалежно від того, чи відображає вона соціальні явища чи ні, чи належить до якогось трансцендентного простору, чи є соціально значущою; зникають прірва і поділ між «жерцем і натовпом міщан». Кожен може втілювати свою внутрішню реальність, свій потенціал і творити майже без будь-яких обмежень, отримуючи при цьому схвалення і визнання. Творчість (будь то написання картин або законотворчість) якраз і є тим інструментом, за допомогою якого людина стає вільнішою, адже в творчості людина знаходить цілісність при пізнанні всієї багатогранності і складності своєї особистості, в цьому процесі людина якраз і переживає безпосередньо свої емоції і почуття.

Але з іншого боку, відсутність розмежування знання і незнання призводить до того, що з'являється багато неякісних продуктів, які аж ніяк не збагачують науку і практику. До того ж творчість в суспільстві споживання стає таким же товаром, як і все інше, в результаті чого «творця» доводиться орієнтуватися на ринок, залишаючи осторонь його потреби, наміри.

Сьогодні соціальні інститути також зазнають змін: деякі руйнуються, деякі деформуються, пристосовуючись до сучасних умов. Наприклад, уряд Франції дозволило реєстрацію одностатевих шлюбів. Це веде до того, що особистість може більш вільно, легше ототожнити

себе з самою собою – немає більше груп, які «крадуть» ідентичність. Таким чином, пережите людиною не фільтрується через приналежність до групи. Ці групи відсутні в силу того, що більше немає ніяких глобальних проєктів. Однак є інші групи, програми яких (наприклад, знищення «неповноцінних» націй, примат християнської або язичницької ідеології над іншими) не реалізовується в сучасному історичному контексті – немає ні соціальних умов для реалізації, ні віри в людей, у будь-яку ідеологію. Подібні соціальні групи, на жаль, є тим, куди потрапляють «незміцнілі душі». Такі об'єднання відволікають людину від її проблем, від її реальних потреб. Вони заповнюють самоідентифікацію людини чимось тимчасовим, змушують особистість розчинитися в колективі. Людина сама прагне до них примкнути, щоб втекти від тривоги, породженої невизначеністю, яка в свою чергу породжена втратою стійкості і стабільності суспільства.

Розрив постмодерну з політичними, інтелектуальними та іншими традиціями попередніх епох і деконструкція. Постмодерн прагне повністю відмовитися від ідей раціоналізму, освіти, пошуку граничних підстав існування та інших ідей, які багато в чому довгий час визначали засади функціонування суспільного організму, його тип розвитку. Деконструкція переводить розбирання колишніх ідеалів-цінностей в «горизонтальну площину», де всі цінності постають як рівнозначні, рівновеликі. Вона покликана не тільки невизначено розібрати, але і зібрати щось невизначене [4, с. 102]. Можна стверджувати, що збірка відбулася, однак ця збірка представляє з себе щось, що веде до негативних для особистості наслідків. На місце старих цінностей прийшли нові: цинізм, який споживач розуміє як «критичне мислення», неповага до традицій, нарцисизм, «самовираження» через Інстаграм тощо. Людина, відірвана від свого коріння, яка відкидає традиції, не може бути повноцінною.

З іншого боку, деконструкція старих цінностей, їх переосмислення або переоцінка дають і зворотний ефект. Для початку слід вказати, що це не є чимось новим, воно присутнє в науці і культурі перманентно, що полегшує доступ до цієї процедури та її здійснення. Деконструкція розвінчує міф про деяку абсолютну істину, центр, який структурував би як індивідуальне, так і суспільне життя. Це дає сучасній людині сконцентруватися на самій собі, на своєму власному космосі, світі суб'єктивних переживань – краще зрозуміти себе. Також деконструкція колишніх уявлень про людину, свідоме і несвідоме, особистість дозволяє привнести в ці поняття щось нове, по-новому аналізувати їх, наділити їх власним кримінологічним змістом.

Таким чином, сьогодні в кримінології формується якісно новий погляд на особистість через призму концептів постмодерну. Її парадигмальну ідею кількома словами можна визначити як те, що дійсно можна і потрібно бути вільним, брати на себе відповідальність за особисту свободу. Для цього є об'єктивні причини. Але, на жаль, ці ж причини формують умови, через які бути вільною і критичною особистістю сьогодні дуже важко.

Список бібліографічних посилань

1. Фромм Э. Бегство от свободы / пер. с англ. Г. Ф. Швейника, Г. А. Новичковой. М. : Академ. проект, 2008. 253 с.
2. Фромм Э. Иметь или быть? / пер. с нем. Э. Телятниковой. М. : АСТ, 2015. 320 с.
3. Волков В. Н. Постмодерн и его интерпретации. *Контекст и рефлексия: философия о мире и человеке*. 2013. №5–6. С. 72–97.
4. Лукин А. Н. Постмодерн: раскрепощение личности и (или) деградация культуры? *Социум и власть*. 2014. № 1 (45). С. 100–105.

Одержано 19.03.2019

Рассматривается проблема личности, как один из основных объектов криминологии постмодерна, анализируются импульсы-преграды к свободе человека в современном мире.

Ключевые слова: личность, криминология, постмодерн, метанаратив, эклектичность, плюрализм.

УДК 159.9

Вероніка Юріївна ЛІТВЯКОВА,

студентка факультету психології

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Олена Володимирівна МИЛОСЛАВСЬКА,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри прикладної психології

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9448-0193>

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОГО СПРИЙНЯТТЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Розглядається різниця між об'єктивним та суб'єктивним сприйняттям справедливості, значення почуття справедливості для психічного життя людини, способи реагування на несправедливість.

Ключові слова: сприйняття справедливості, стратегії відновлення, переживання несправедливості.